

Časť III – Oblasť pôsobnosti, výklad a účinky Listiny

Listina základných práv EU: rozsah pôsobnosti, výklad a účinky

1. Působnost Listiny: problém časových účinků

Listina neobsahuje žádné ustanovení upřesňující její časovou působnost. Určitá pravidla lze odvozovat z judikatury Soudního dvora. Pokud jde o porušení základních práv vyplývajících z aktů přijatých Evropskou unií, Listinu lze použít jako měřítko, a to i v případě, že předmětný akt byl přijat před vstupem Lisabonské smlouvy v platnost (viz například [věc C-92/09 Volker und Markus Schecke](#), [věc C-236/09 ASBL Test-Achats](#), [věc C-293/12 Digital Rights Ireland](#) a [věc C-362/14 Schrems](#)).

Odlíšná situace existuje v souvislosti s vnitrostátními opatřeními, která spadají do rozsahu působnosti Listiny (viz [část II, oddíl 3](#) a [část III, oddíl 2](#)), avšak vůči kterým se nelze dovolávat přímých účinků Listiny (k tomuto bodu viz [oddíl 7](#)), pokud skutkové okolnosti projednávané věci nastaly před vstupem Lisabonské smlouvy v platnost (1. prosince 2009). Toto ukazuje [věc C-316/13 Fenoll](#). Je však důležité poznamenat, že i před vstupem Lisabonské smlouvy v platnost zajišťoval Soudní dvůr ochranu určitých základních práv prostřednictvím obecných zásad práva Unie (viz [oddíl 2.3](#)). Proto by mohlo mít smysl určit, zda předmětné ustanovení v Listině chrání základní právo, jež bylo předtím chráněno jako obecná zásada (a poté, pomocí zkoušky stanovené pro Listinu – viz [oddíl 7](#) –, zda splňuje kritéria pro přímý účinek).

2. Klasifikace vnitrostátních aktů, na které se Listina vztahuje

Jak bylo vysvětleno v části II oddílu 2, ustanovení čl. 51 odst. 1 Listiny poskytuje ochranu proti porušením vyplývajícím z vnitrostátních opatření, jež provádějí právo Unie. To znamená, že ochranu poskytovanou Listinou nelze aktivovat jednoduše tvrzením, že projednávaná věc se týká porušení základního práva. Listiny se lze dovolávat **pouze v případě, že se na danou věc vztahuje ustanovení primárního nebo sekundárního práva Unie jiné než ustanovení Listiny samotné**. Jinými slovy, musí existovat dostatečná spojitost mezi pravidlem práva Unie a vnitrostátními akty nebo předpisy, jež údajně Listinu porušují. Tato spojitost musí být dostatečná, neboť nestačí, aby se ustanovení EU a vnitrostátní předpisy týkaly stejné otázky: ustanovení práva EU musí stanovit pravidlo, které působí jako referenční norma na vnitrostátní úrovni v příslušné oblasti.

Z toho plyne, že kromě ustanovení Listiny samotné existují i jiná pravidla práva Unie, která nemohou aktivovat ochranu vyplývajících z Listiny. To platí o ustanoveních Smluv, jež svěřují legislativním orgánům EU pravomoc přijímat opatření v určité konkrétní oblasti. Naproti tomu ustanovení práva Unie (tj. směrnice nebo nařízení EU) přijatá legislativními institucemi EU při výkonu této pravomoci mohou vyvolat použití Listiny ve vztahu k vnitrostátním opatřením, která je provádějí.

Například článek 19 SFEU stanoví, že „může Rada zvláštním legislativním postupem a po obdržení souhlasu Evropského parlamentu jednomyslně přijmout vhodná opatření k boji proti diskriminaci na základě pohlaví, rasy nebo etnického původu, náboženského vyznání nebo přesvědčení, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace“. Na základě tohoto ustanovení (nebo přesněji, jeho předchůdce, článku 13 Smlouvy o ES) přijaly legislativní orgány EU některé důležité právní předpisy, a zejména: směrnici 2004/113/ES, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s muži a ženami v přístupu ke zboží a službám a jejich poskytování, směrnici 2000/78/ES, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání, a směrnici 2000/43/ES, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ. Listiny se lze dovolávat proti vnitrostátnímu předpisu, který spadá do oblasti působnosti těchto směrnic. Naopak, ochranu vyplývajících z Listiny nelze uvést v účinnost pouhým tvrzením, že Evropská unie má pravomoc bojovat proti určitým druhům diskriminace, pokud se předmětný vnitrostátní předpis týká oblasti, na kterou se výše uvedené směrnice nevztahují. Niž je uveden seznam situací, ve kterých lze vnitrostátní opatření považovat za provádějící právo Unie. V popsanych situacích existuje dostatečná spojitost mezi vnitrostátním opatřením nebo předpisem, které údajně porušují Listinu, a právem Unie, aby bylo možné aktivovat ochranu poskytovanou Listinou. Po kliknutí na každou kategorii se objeví krátké vysvětlení a praktický příklad.

Mějte prosím na paměti, že tento seznam nemůže být úplný: je založen na judikatuře Soudního dvora, která se postupem času může vyvíjet.

2.1 Vnitrostátní předpisy přijaté s cílem uvést v platnost právo Unie

Listina se vztahuje na vnitrostátní opatření přijatá s cílem splnit povinnosti vyplývající z práva Unie, např. směrnice nebo nařízení EU (viz [příklady 1 a 2](#) níže). Směrnice jsou pro členské státy, jimž jsou určeny, závazné, pouze pokud jde o výsledek, jehož má být dosaženo, avšak volbu forem a způsobů, jak toho dosáhnout, ponechávají na vnitrostátních orgánech. U směrnic je proto nezbytné ve lhůtě, která je v ní stanovena, přijmout vnitrostátní prováděcí právní předpis, pokud předepsaný účel nemohou zajistit již existující vnitrostátní pravidla.

Povinnosti stanovené směrnicemi EU mohou být velmi konkrétní, ale mohou být také formulovány široce. Tak je tomu například u vnitrostátních opatření, jež uvádějí v platnost povinnost zajistit účinné, přiměřené a odrazující sankce nebo tresty za porušení vnitrostátních pravidel provádějících nějakou směrnicí (viz [bod 4](#) této klasifikace).

Prostor pro uvážení ponechaný členským státům se však nedotýká povinnosti dodržovat základní práva při přijímání prováděcích opatření. Členské státy jsou povinny příslušnou povinnost vyplývajících z práva EU uvést v platnost způsobem, který dosáhne účelu sledované směrnice a v souladu se základními právy EU. Naproti tomu, není-li členským státům ponechán žádný prostor pro uvážení a ustanovení práva Unie se samo o sobě jeví jako neslučitelné se základními právy EU, měl by vnitrostátní soud předložit Soudnímu dvoru žádost o rozhodnutí o předběžné otázce, ve které požádá o ověření platnosti tohoto ustanovení.

Na rozdíl od směrnic mají nařízení obecně ve vnitrostátních právních řádech bezprostřední účinek, aniž by vnitrostátní orgány musely přijmout prováděcí opatření. Některá ustanovení v nařízeních nicméně mohou vyžadovat přijetí vnitrostátních prováděcích opatření. Tato opatření nesmí bránit přímé použitelnosti nařízení ani zastírat povahu nařízení. Prováděcí opatření k nařízení EU navíc musí být slučitelná s pravidly chránícími základní práva EU. Členským státům mohou vyplynout povinnosti také z ustanovení primárního práva a jejich provedení může vyžadovat přijetí prováděcích opatření, jež jsou v souladu s Listinou (viz [příklad 3](#)).

Příklady

1) Následující příklad, který se týká vnitrostátních předpisů přijatých k provedení směrnice EU, vychází z: rozsudku Soudního dvora ze dne 15. ledna 2014 ve věci C-176/12 Association de médiation sociale.

Pan Loboudi byl jmenován zástupcem pracovníků ve svém podniku. Jeho zaměstnavatel chtěl toto jmenování zrušit, přičemž tvrdil, že počet zaměstnanců nedosahuje minimální úrovně, při které ze zákona vzniká povinnost jmenovat zástupce. Zdůraznil, že většina zaměstnanců je zaměstnána na základě pracovní smlouvy takového typu, ke kterému se podle vnitrostátních právních předpisů při výpočtu výše uvedeného minimálního počtu zaměstnanců nepřihlíží.

Jelikož měl vnitrostátní soud pochybnosti o slučitelnosti předmětného vnitrostátního právního předpisu s článkem 27 Listiny o právu pracovníka na informování a na projednávání v podniku, rozhodl se předložit tento problém Soudnímu dvoru prostřednictvím předběžné otázky.

Soudní dvůr rozhodl, že Listinu lze na tuto věc použít, protože předmětný vnitrostátní právní předpis byl přijat s cílem uvést v platnost [směrnici 2002/14/ES](#), kterou se stanoví obecný rámec pro informování zaměstnanců a projednávání se zaměstnanci.

2) Následující příklad, který se týká vnitrostátních předpisů provádějících nařízení EU, vychází z: rozsudku Soudního dvora ze dne 15. května 2014 ve věci C-135/13 Szatmári Malom Kft.

Vlastník mlýna požádal o finanční podporu podle nařízení (ES) č. 1698/2005 o podpoře pro rozvoj venkova. Jeho záměrem bylo využít této podpory k nahrazení stávajícího mlýna novým, bez zvýšení kapacity. Příslušný vnitrostátní orgán žádost zamítl s odůvodněním, že podle vnitrostátního právního předpisu provádějícího uvedené nařízení by podporu bylo možné poskytnout pouze na modernizaci stávajících mlýnů, a nikoli na výstavbu nového mlýna. Vlastník mlýna toto zamítnutí napadl a vnitrostátní soud požádal Soudní dvůr, aby rozhodl o slučitelnosti vnitrostátního předpisu s nařízením.

Soudní dvůr poukázal na to, že je úkolem členských států stanovit konkrétní pravidla týkající se přípustnosti žádostí o finanční podporu. Tato pravidla však musí být v souladu se zvláštní podmínkou stanovenou v nařízení, a sice, že poskytnutá podpora musí zlepšit celkovou výkonnost odvětví. Členské státy mohou zavádět další požadavky přijatelnosti, za předpokladu, že nepřekročí prostor pro uvážení, který jim byl poskytnut. Cílem vnitrostátního právního předpisu bylo zamezit tomu, aby se prostřednictvím pomoci podporoval vznik další zpracovatelské kapacity v odvětví mlynářství v situaci, kdy stávající mlýny nejsou dostatečně využívány. Soudní dvůr konstatoval, že tento cíl je rozumný. Nicméně měl za to, že ve věci, jako je věc žadatele, vnitrostátní právní předpis porušuje základní právo na rovné zacházení zakotvené v článku 20 Listiny, jelikož vybudování nového zařízení by mělo za následek uzavření starého zařízení, a nevedlo by tak ke zvýšení již dříve existující kapacity.

Povšimněte si, že Evropská komise zveřejnila „Pokyny k zajištění dodržování Listiny základních práv Evropské unie při provádění evropských strukturálních a investičních fondů („ESI fondy“)“. Obsahují seznam vnitrostátních opatření, která představují provádění práva Unie ve smyslu čl. 51 odst. 1 Listiny.

3) Následující příklad, který se týká vnitrostátních opatření provádějících ustanovení primárního práva Unie, vychází z rozsudku Soudního dvora ze dne 6. října 2015 ve věci C-650/13 Delvigne. Ve věci týkající se ztráty občanských práv občana EU francouzský soud vyjádřil pochybnost o slučitelnosti vnitrostátního předpisu o automatickém odnětí práva volit a být volen v případě odsouzení za trestný čin s čl. 39 odst. 1 Listiny v souvislosti s odsouzením za trestný čin pravomocným rozsudkem vyneseným před 1. březnem 1994 (datum, kdy vstoupil v platnost nový trestní zákoník uvedené země). Soud se proto rozhodl předložit Soudnímu dvoru žádost o rozhodnutí o předběžné otázce.

Soudní dvůr rozhodl, že na základě článku 8 Aktu z roku 1976 o volbě členů Evropského parlamentu (který má status primárního práva EU) „s výhradou ustanovení obsažených v tomto aktu se volební postup v každém členském státě řídí vnitrostátními předpisy“ (bod 29).

Dále uvedl, že „členské státy jsou v rámci výkonu této pravomoci vázány povinností zajistit, aby byli poslanci Evropského parlamentu voleni v přímých a všeobecných volbách svobodným a tajným hlasováním, která je stanovena v čl. 1 odst. 3 aktu z roku 1976 ve spojení s čl. 14 odst. 3 SEU“.

Proto je třeba na členský stát, který „v rámci plnění povinnosti podle čl. 14 odst. 3 SEU a čl. 1 odst. 3 aktu z roku 1976 stanoví ve vnitrostátní právní úpravě vyloučení ze skupiny osob, které mají právo volit ve volbách do Evropského parlamentu, občany Unie, kteří byli ... pravomocně odsouzeni v trestním řízení před 1. březnem 1994, nahlížet tak, že uplatňuje unijní právo ve smyslu čl. 51 odst. 1 Listiny“ (body 32 a 33).

2.2 Vnitrostátní předpisy, jež uvádějí v platnost právo Unie, ačkoli nebyly za tímto účelem přijaty

K tomu, aby členský stát splnil povinnosti vyplývající z práva Unie, nemusí nutně přijmout nový právní předpis: není to nezbytné v případě, kdy stávající vnitrostátní předpisy již umožňují zajistit soulad vnitrostátního právního řádu s takovými povinnostmi. Je bezvýznamné, zda bylo vnitrostátní opatření přijato s cílem uvést v platnost povinnost stanovenou EU, bylo pro splnění takové povinnosti již používáno nebo přijato čistě z podnětu členského státu.

To znamená, že do působnosti Listiny mohou spadat vnitrostátní opatření, která byla přijata dříve, než začala existovat prováděná povinnost vyplývající z práva Unie.

Tuto situaci ilustrují příklady 3) a 4), ačkoli se může týkat i jiných vnitrostátních ustanovení, než jsou ustanovení upravující procesní podmínky nebo tresty.

2.3 Vnitrostátní předpisy v oblasti procesního práva upravující výkon (běžných) práv svěřených jednotlivcům právem Unie před vnitrostátními soudy (obecnými).

Podle ustálené judikatury Soudního dvora „v případě, že právní úprava [Unie] v dané oblasti neexistuje, přísluší vnitrostátnímu právnímu řádu každého členského státu, aby určil příslušné soudy a upravil procesní podmínky soudních řízení určených k zajištění ochrany práv, která jednotlivcům přímo vyplývají z [práva Unie]“ (viz například [věc C-276/01 Steffensen](#), bod 60).

Lisabonská smlouva tuto judikaturu kodifikovala. Druhá věta čl. 19 odst. 1 SEU stanoví, že „členské státy stanoví prostředky nezbytné k zajištění účinné právní ochrany v oblastech pokrytých právem Unie.“

Listina, a zejména článek 47 o účinné právní ochraně, se tudíž použije na vnitrostátní procesní předpisy, jež upravují výkon (běžných) práv svěřených jednotlivcům právem Unie před vnitrostátními soudy, a to bez ohledu na to, zda byly tyto předpisy přijaty za tímto konkrétním účelem. Taková práva mohou vyplývat ze směrnic nebo nařízení, nebo z ustanovení primárního práva EU jiných, než jsou ustanovení Listiny samotné.

Příklad

Následující příklad, který se týká procesních podmínek upravujících výkon práva svěřeného právem Unie, vychází z rozsudku Soudního dvora ze dne 22. prosince 2010 ve věci C-279/09 DEB.

Německá společnost činná na trhu se zemním plynem tvrdila, že utrpěla škody v důsledku odkladů v provedení dvou směrnic EU o dodávkách zemního plynu. Následně chtěla podat proti Německu žalobu o náhradu škody z důvodu porušení práva Unie v souladu s precedentsní [věcí C-6/90 Francovich](#).

Vzhledem k tomu, že společnost nedisponovala hotovostí ani aktivy, nemohla si dovolit zaplatit zálohu na náklady soudního řízení, kterou vyžaduje příslušný vnitrostátní právní předpis. Obdobně si nemohla zaplatit právníka, který podle německého práva při žalobách tohoto typu musí zastupovat stranu podávající žalobu. Jelikož německý ústavní soud vyložil vnitrostátní předpisy o právní pomoci tak, že se týkají výhradně jednotlivců, byla žádost společnosti zamítnuta. Společnost se proti rozhodnutí odvolala a vnitrostátní soud předložil Soudnímu dvoru předběžnou otázku týkající se slučitelnosti příslušných vnitrostátních pravidel upravujících občanskoprávní řízení se zásadou účinné soudní ochrany práva Unie. Soudní dvůr dospěl k závěru, že má pravomoc přezkoumat vnitrostátní předpisy (a zejména jejich výklad poskytnutý německým ústavním soudem) na základě článku 47 Listiny, jelikož v projednávané věci tato ustanovení ovlivnila výkon práva svěřeného právem Unie u soudu (právo získat náhradu za škody způsobené tím, že členský stát nesplnil své povinnosti podle práva Unie). Vnitrostátní procesní předpisy, jež ovlivňují výkon práv zaručených právem Unie, proto spadají do působnosti Listiny bez ohledu na to, zda byly přijaty za tímto konkrétním účelem či nikoli.

2.4 Vnitrostátní předpisy týkající se sankcí uplatňovaných za nesplnění povinností vyplývajících z práva Unie

Opatření práva EU v rostoucí míře vyžadují, aby členské státy stanovily účinné, přiměřené a odrazující sankce za porušení konkrétních povinností stanovených těmito opatřeními nebo prováděcími právními předpisy.

Členské státy mohou tuto povinnost splnit přijetím konkrétních sankcí, jež musí splňovat požadavky na zabezpečení základních práv zakotvených v Listině. Členské státy nicméně mohou také rozhodnout, že se budou přidržívat sankcí již stanovených v jejich vnitrostátních právních předpisech za (srovnatelná) porušení na vnitrostátní úrovni. V tomto případě se lze Listiny dovolávat pouze v případě, že sankce jsou uloženy za porušení povinnosti vyplývající z práva Unie.

Příklad

Následující příklad je převzat z rozhodnutí Soudního dvora ze dne 26. února 2013 ve věci [C-617/10 Åkerberg Fransson](#).

Švédský rybář uvedl ve svém ročním přiznání k dani z příjmů nepravdivé informace týkající se platby daně, čímž připravil státní pokladnu o příjem z hlediska vybrané daně z příjmů a daně z přidané hodnoty (DPH). Podle vnitrostátních právních předpisů může porušení daňových předpisů tohoto druhu vyvolat správní i trestní řízení, což může vést k daňové sankci a k trestnímu postihu, které se ukládají za stejné činy. Po správním řízení, jež bylo proti němu vedeno, byl tento muž předvolán k trestnímu soudu. Soud však vznesl pochybnosti, pokud jde o sloučitelnost vnitrostátních právních předpisů se zásadou ne bis in idem zakotvenou v článku 50 Listiny (a sice, zákaz trestat někoho dvakrát za stejný čin).

Soudní dvůr dospěl k závěru, že má pravomoc přezkoumávat vnitrostátní právní předpisy s ohledem na článek 50 Listiny, neboť členské státy mají povinnost přijmout všechna vhodná právní a správní opatření k zajištění toho, aby splatná DPH byla vybrána na jejich území v plné výši, a k boji proti daňovým podvodům. Tato povinnost je stanovena mimo jiné v článku 2, čl. 250 odst. 1 a článku 273 směrnice 2006/112/ES o společném systému daně z přidané hodnoty.

Soudní dvůr nespatořoval překážku pro uplatnění Listiny v tom, že vnitrostátní právní předpis nebyl přijat s cílem provést tuto směrnici (byla přijata před přistoupením Švédska k EU). Zdůraznil, že předmětné vnitrostátní předpisy, bez ohledu na cíl, který jim legislativní instance původně přisuzovaly, měly účinek provedení povinnosti podle práva Unie zavést účinný postih za jednání ohrožující finanční zájmy Evropské unie.

Uplatnění listiny nebránilo ani to, že se daný vnitrostátní právní předpis netýká pouze trestných činů v oblasti DPH. Soudní dvůr poukázal na to, že článek 325 SFEU ukládá členským státům, aby bojovaly proti protiprávním jednáním ohrožujícím finanční zájmy Evropské unie účinnými odstrašujícími opatřeními, a zejména jim ukládá, aby k zamezení podvodů ohrožujících finanční zájmy Evropské unie přijaly stejná opatření, jaká přijímají k zamezení podvodů ohrožujících jejich vlastní finanční zájmy.

2.5 Uplatňování ustanovení práva Unie nebo vnitrostátních předpisů, které je provádějí, vnitrostátním orgánem

Povinnost členských států provádět právo Unie způsobem, který je v souladu se základními právy EU, se netýká pouze legislativních instancí, ale vztahuje se i na vnitrostátní orgány pověřené prosazováním práva v členských státech. Vnitrostátní soudy a správní orgány proto musí uplatňovat (nebo vykládat) pravidla práva Unie způsobem, který je v souladu se základními právy EU.

To bylo zakotveno v ustálené judikatuře Soudního dvora, podle níž „orgány a soudy členských států musí... dbát na to, aby se neopíraly o takový výklad [práva Unie nebo vnitrostátních předpisů, které ho provádějí], jaký by byl v rozporu se základními právy chráněnými právním řádem Společenství“ ([Case C-101/01 Lindqvist](#) bod 87).

Příklad

Tento příklad vychází z rozhodnutí Soudního dvora ze dne 8. května 2014 ve věci [C-329/13 Stefan](#).

Majetek pana Stefana byl vážně poškozen v důsledku rozvodnění řeky Drávy. Poslal proto příslušnému rakouskému orgánu žádost o informace týkající se řízení hladiny vody v této řece. Žádost byla zamítnuta s odůvodněním, že zveřejnění požadovaných informací by mohlo nepříznivě ovlivnit probíhající trestní řízení proti správci říčních zdymadel a ohrozit vyhlídky této osoby na spravedlivý proces.

Podle čl. 4 odst. 2 písm. c) směrnice 2003/4/ES o přístupu veřejnosti k informacím o životním prostředí mohou členské státy rozhodnout o odmítnutí žádosti o zveřejnění informací o životním prostředí, pokud by takové zveřejnění mělo nepříznivý vliv na průběh spravedlnosti nebo schopnost kterékoli osoby domoci se spravedlivého soudního řízení.

Pan Stefan se proti odmítnutí odvolal. Vnitrostátní soud dospěl k závěru, že jeho žádost nelze odmítnout, jelikož legislativní instance Rakouska ve vnitrostátním právním předpisu provádějícím směrnici nestanovily žádné pravidlo pro výše uvedenou fakultativní odchylku.

Vnitrostátní soud v této souvislosti vznesl pochybnosti, pokud jde o sloučitelnost právního předpisu s právem na spravedlivý proces zaručeným v čl. 47 druhém pododstavci Listiny, a rozhodl položit Soudnímu dvoru předběžnou otázku. Soudní dvůr poukázal na to, že všechny orgány členských států včetně správních a soudních orgánů, musí zajistit dodržování pravidel práva Unie, včetně základních práv, v příslušných oblastech své pravomoci. A jelikož vnitrostátní legislativní instance nezajistily výjimku podle čl. 4 odst. 4 písm. c) směrnice při jejím provádění do vnitrostátního práva, je nezbytné, aby orgány odpovědné za provádění vnitrostátních pravidel využily prostor pro uvážení, který jim toto ustanovení svěřuje, způsobem, který je v souladu s čl. 47 druhým pododstavcem Listiny.

2.6 Vnitrostátní předpisy upřesňující pojmy obsažené v opatřeních EU

Akty Evropské unie někdy obsahují část, která poskytuje definice určitých pojmů a termínů používaných v samotném právním aktu. Pokud jsou takové definice poskytnuty, mají podle práva Unie tyto pojmy a termíny autonomní a standardizovaný význam. V případě pochybností má Soudní dvůr pravomoc je vykládat.

Naproti tomu jiné akty EU odkazují na definice schválené každým členským státem. To znamená, že legislativní orgány EU chtějí respektovat rozdíly mezi členskými státy ve významu a přesném rozsahu předmětných pojmů. Soudní dvůr nicméně zdůraznil, že neexistence samostatné definice v právu Unie neznamená, že členské státy mohou nepříznivě ovlivnit účinné sledování cílů stanovených příslušným aktem EU tak, že nesplní svou povinnost uvést akt v platnost způsobem, který je v souladu se základními právy EU. Vnitrostátní předpisy poskytující definice pojmů nebo termínů obsažených v aktu EU tudíž provádějí právo Unie ve smyslu článku 51 odst. 1 Listiny.

Příklad

Tento příklad vychází z rozsudku Soudního dvora ze dne 24. dubna 2012 ve věci [C-571/10 Kamberaj](#).

Pravidla v jedné italské provincii, jež upravují poskytování příspěvku na bydlení, stanovila rozdílné zacházení se státními příslušníky třetích zemí s dlouhodobým legálním pobytem v porovnání s občany EU (ať již Itálie či jiných členských států), kteří mají bydliště v dotyčné provincii. Přidělování finančních prostředků bylo založeno na váženém průměru počtu osob v těchto dvou skupinách a požadavcích obou skupin (určujících výši finančních prostředků, které budou k dispozici). Zatímco však koeficient používaný pro tyto parametry ve vztahu k italským občanům a občanům EU činil 1, počet osob použitý ve váženém průměru pro státní příslušníky třetích zemí podléhal koeficientu 5 (což vedlo ke značně nižší úrovni finančních prostředků, jež mají být přiděleny této kategorii).

Pan Kamberaj, státní příslušník třetí země, který dlouho žil v této provincii, napadl rozhodnutí, jímž byla jeho žádost o příspěvek na bydlení zamítnuta. Vnitrostátní soud vyjádřil pochybnost o sloučitelnosti předmětného provinčního práva se směrnicí 2003/109/ES o právním postavení státních příslušníků třetích zemí, kteří jsou dlouhodobě pobývajícími rezidenty. Po zjištění, že mechanismus pro přidělování finančních prostředků vedl k rozdílnému zacházení s oběma kategoriemi, se Soudní dvůr zabýval tím, zda tento mechanismus spadá do oblasti působnosti čl. 11 odst. 1 písm. d), jenž stanoví rovné zacházení s občany EU a státními příslušníky třetích zemí, kteří jsou dlouhodobě pobývajícími rezidenty, v oblastech „sociální zabezpečení, sociální podpora a sociální ochrana podle vnitrostátních právních předpisů“.

Soudní dvůr uznal, že odkaz na definice ve vnitrostátních právních předpisech znamená, že legislativní instance EU měly v úmyslu respektovat odlišnosti panující mezi členskými státy, pokud jde o smysl a přesný rozsah předmětných pojmů. Nicméně také zdůraznil, že členské státy nemohou narušit užitečný účinek zásady rovného zacházení stanovené ve směrnici. Soudní dvůr dále rozhodl, že čl. 11 odst. 1 písm. d) je nutno vykládat s ohledem na čl. 34 odst. 3 Listiny, na základě kterého Evropská unie „uznává a respektuje právo na sociální pomoc a pomoc v oblasti bydlení, jejichž cílem je zajistit, v souladu s pravidly stanovenými právem Unie a vnitrostátními právními předpisy a zvyklostmi, důstojnou existenci pro všechny, kdo nemají dostatečné prostředky“. Na základě toho dospěl k závěru, že vnitrostátní soud by měl ověřit, zda předmětný příspěvek na bydlení odpovídá cíli stanovenému v čl. 34 odst. 3 Listiny. Pokud tomu tak je, mělo by se na příspěvek na bydlení pohlížet jako na spadající do rozsahu působnosti zásady rovného zacházení stanovené ve směrnici.

2.7 Vnitrostátní předpisy založené na odchylce udělené právem Unie

V některých případech právo Unie umožňuje členským státům odchýlit se od povinností, jež obsahují jeho ustanovení. Jeden z nejvýznamnějších příkladů se týká právních předpisů o volném pohybu. V této oblasti Smlouvy EU a právní předpisy EU provádějící Smlouvy stanoví důvody, které mohou odůvodnit vnitrostátní předpisy omezující základní svobodu týkající se pohybu zboží, kapitálu a služeb a volného pohybu občanů EU. Volný pohyb občanů EU lze omezit například z důvodu veřejného zdraví, veřejného pořádku nebo veřejné bezpečnosti podle směrnice 2004/38/ES (směrnice o občanství EU). Restriktivní vnitrostátní opatření, které je založeno na těchto důvodech, může být oprávněné pouze v případě, že je v souladu se základními právy EU.

Příklad

Následující příklad vychází z rozhodnutí Soudního dvora ze dne 23. listopadu 2010 ve věci *C-145/09 Tsakouridis*.

Směrnice 2004/38/ES stanoví podmínky a omezení práva občanů EU a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států. Pokud jde o právo občanů EU, tato směrnice provádí čl. 21 odst. 1 SFEU, který uděluje každému občanovi EU právo volného pobytu „s výhradou omezení a podmínek stanovených ve Smlouvách a v opatřeních přijatých k jejich provedení“.

Podle článku 27 směrnice lze svobodu pohybu a pobytu občana EU pobývajícího v jiném členském státě omezit pouze z důvodů veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti nebo veřejného zdraví. Článek 28 dále stanoví, že pokud občan EU získal právo trvalého pobytu na území jiného členského státu (tj. poté, co v tomto státě nepřetržitě legálně pobýval po dobu pěti let), opatření vyhoštění lze proti němu přijmout pouze ze „závažných důvodů“ týkajících se veřejného pořádku nebo veřejné bezpečnosti. Pro vyhoštění občana Unie, který měl pobyt v hostitelském členském státě posledních deset let, musí existovat „naléhavé důvody“.

Ve věci *Tsakouridis* německý soud požádal Soudní dvůr o vodítko při výkladu takových důvodů, aby mohl posoudit, zda a v jaké míře mohou trestné činy spáchané v souvislosti s nedovoleným organizovaným obchodem s omamnými látkami odůvodnit rozhodnutí o vyhoštění přijaté vůči občanovi EU. Soudní dvůr konstatoval, že trestné činy tohoto druhu v zásadě mohou spadat do oblasti působnosti veřejné bezpečnosti.

Poukázal však také na to, že je nutné, aby vnitrostátní soudy posoudily, zda v daném konkrétním případě důsledky vyhoštění budou přiměřené legitimnímu cíli, jež toto opatření sleduje.

Podle Soudního dvora lze odůvodnění vnitrostátního opatření, jež omezuje výkon svobody pohybu občanů EU, opírat o důvody veřejné bezpečnosti pouze v případě, že je toto opatření slučitelné se základními právy podle Listiny, a zejména s právem na respektování soukromého a rodinného života podle článku 7. Vnitrostátní soudy by proto měly přihlídnout k pevnosti sociálních, kulturních a rodinných vazeb dotčeného občana EU k hostitelskému členskému státu.

2.8 Vnitrostátní předpisy, které přímo ovlivňují oblasti upravené právem Unie

Ve dvou věcech, o nichž se rozhodovalo krátce po vstupu Lisabonské smlouvy v platnost (rozhodnutí vynesená k žádostem o rozhodnutí o předběžné otázce – věc C-555/07 *Kücükdeveci* a věc C-441/14 *Dansk Industri*), Soudní dvůr použil Listinu na vnitrostátní předpisy zaměřené na regulaci oblasti upravené směrnicí EU, i když tyto předpisy nebyly přijaty za účelem provedení předmětné směrnice (neboť směrnici předcházely) ani nezajišťovaly její skutečný účinek (ve skutečnosti byly s touto směrnicí v rozporu). Když k žalobám v těchto věcech došlo, lhůta pro provedení směrnice uplynula a věci vstoupily do rozsahu působnosti *ratione personae* a *ratione materiae* směrnice, takže byly důvody pro uplatnění Listiny.

Příklad

Tento příklad je převzat z rozhodnutí Soudního dvora ze dne 19. ledna 2010 ve věci *C-555/07 Küçükdeveci*.

S. Küçükdeveci, zaměstnankyně, si stěžovala na rozpor mezi směrnicí 2000/78/ES a čl. 622 odst. 2 německého občanského zákoníku. Podle tohoto vnitrostátního předpisu se k době odpracované zaměstnanci před dosažením 25 let věku nemuselo přihlížet při výpočtu výpovědní doby která se použije v případě jejich propuštění. Její výpovědní doba byla tedy vypočtena tak, jako by pracovala pro danou společnost pouze tři roky, ačkoli tam pracovala deset let.

Vnitrostátní předpis nebyl přijat k provedení směrnice (předcházel opatření EU) a nebylo ho možné považovat za opatření, jehož skutečným účinkem bylo uvést směrnici v platnost (naopak, byl pro ni přímou překážkou). Soudní dvůr konstatoval, že k údajnému diskriminačnímu jednání došlo po uplynutí lhůty k provedení směrnice a že „k tomuto datu byla účinkem uvedené směrnice do rozsahu působnosti práva Unie zahrnuta vnitrostátní právní úprava dotčená v původním řízení, která se týká předmětu, který je upraven toutéž směrnicí, a to v daném případě podmínek propouštění“.

Tento typ spojení má praktický význam zejména v případech, kdy účastníci sporu jsou soukromé subjekty (tj. je horizontální) a jádrem sporu jsou rozdíly mezi ustanovením vnitrostátního práva a ustanovením směrnice EU, jež stanoví některé základní právo EU. Pokud vhodné ustanovení Listiny splňuje podmínky pro to, aby mělo přímý účinek (viz **část II, oddíl 2** a **část III, oddíl 7**), může se vnitrostátní soud opírat o Listinu za účelem vyloučení vnitrostátních ustanovení, která jsou s ní v rozporu, a napravit tak neexistenci horizontálního účinku směrnice.

3. Úloha vnitrostátních zdrojů ochrany při uplatňování Listiny

Listinu lze uplatnit v případě, že se věc týká vnitrostátního aktu, který provádí právo Unie (viz **část II, oddíl 2**). To však neznamená, že žádnou úlohu nemohou sehrát vnitrostátní zdroje ochrany, zejména ústavy.

Článek 53 Listiny stanoví: „Žádné ustanovení této listiny nesmí být vykládáno jako omezení nebo narušení lidských práv a základních svobod, které v oblasti své působnosti uznávají... ústavy členských států.“

Je jasné, že pokud určitou úroveň ochrany poskytuje Listina, má přednost před vnitrostátními ustanoveními ústav členských států (viz věc C-399/11 *Melloni*). Naopak, pokud Listina o konkrétní úrovni ochrany mlčí, lze použít vnitrostátní normy za předpokladu, že jsou splněny dvě podmínky. Za prvé, uplatnění vnitrostátních norem nesmí ohrozit úroveň ochrany poskytované Listinou. Za druhé, musí být zajištěna „přednost, jednotnost a účinnost“ práva Unie. Viz například rozhodnutí vynesené na základě žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce ve věci *C-168/13 PPU Jeremy F* a *C-617/10 Åkerberg Fransson*.

Pokud existuje jakákoli pochybnost ohledně toho, zda je oběma těmto podmínkám vyhověno, může vnitrostátní soud podat žádost o rozhodnutí o předběžné otázce a požádat Soudní dvůr o výklad dotýkajících ustanovení práva Unie.

4. Rozdíl mezi „právy“ a „zásadami“

Jak bylo uvedeno v **části I, oddíle 3**, základní práva EU působí jako **parametry pro výklad** a **parametry platnosti** aktů přijatých orgány, institucemi a jinými subjekty EU. Kromě toho představují také parametry slučitelnosti vnitrostátních aktů s právem Unie v rozsahu své působnosti.

Čl. 52 odst. 5 Listiny stanoví: „Ustanovení této listiny, která obsahují zásady, mohou být prováděna legislativními a exekutivními akty přijímanými orgány, institucemi a jinými subjekty Unie a akty členských států, provádějí-li právo Unie, při výkonu jejich pravomocí. Před soudem se jich lze dovolávat pouze pro účely výkladu a kontroly zákonnosti těchto aktů.“

Jinými slovy, čl. 52 odst. 5 nastiňuje schéma omezeného soudního přezkumu ustanovení Listiny, jež obsahují „zásady“, na rozdíl od „práv“. To je zjevné z odpovídajícího vysvětlení: „Odstavec 5 vyjasňuje rozdíl mezi „právy“ a „zásadami“ stanovenými v Listině. Podle tohoto rozlišení musí být subjektivní práva respektována, zatímco zásady musí být dodržovány (čl. 51 odst. 1). Zásady mohou být prováděny prostřednictvím legislativních nebo exekutivních aktů (přijatých Uníí v souladu s jejími pravomocemi a členskými státy, pouze provádějí-li právo Unie); v souladu s tím získávají zvláštní význam pro soudy, pouze když jsou takové akty vykládány nebo přezkoumávány. Na jejich základě však nelze podávat přímé žaloby požadující činnost orgánů Unie nebo orgánů členských států“.

Přesný rozsah působnosti a účinky čl. 52 odst. 5 Listiny nicméně nejsou jasné.

Pokud jde o **rozsah**, žádný seznam, který by vypočítával zásady Listiny, neexistuje. Vysvětlení k čl. 52 odst. 5 uvádí jen několik příkladů. Kromě toho poukazuje na to, že některá ustanovení Listiny mohou obsahovat prvky „práva“ i „zásady“. „Příklady zásad uznaných Listinou obsahují například články 25 [práva starších osob], 26 [začlenění osob se zdravotním postižením] a 37 [ochrana životního prostředí]. V některých případech může článek Listiny obsahovat prvky práva i zásady, např. články 23 [rovnost žen a mužů], 33 [rodinný a pracovní život] a 34 [sociální zabezpečení a sociální pomoc].“

Pokud jde o **právní účinky**, „zásady“ se nemohou přímo dovolávat jednotlivci, aby zamezili provádění vnitrostátních předpisů, které jsou s nimi v rozporu (viz [část II, oddíl 1 a oddíl 7](#)).

Není jasné, zda „zásady“ mohou působit jako parametry pro výklad a parametry platnosti *kterýchkoli* ustanovení Evropské unie nebo vnitrostátního aktu spadajícího do působnosti Listiny, nebo zda mohou pouze pomoci při výkladu ustanovení EU a vnitrostátních právních úprav zaměřených na přímé provádění „zásad“. Soudní dvůr až dosud odkázal na čl. 52 odst. 5 pouze v jednom případě: **věci C-356/12 Glatzel** týkající se článku 26 Listiny o „začlenění osob se zdravotním postižením“. V této věci však k výše zmíněným problematickým prvkům nebyla dána definitivní odpověď.

Pochybnosti ohledně právního účinku zásad Listiny lze řešit pouze předložením předběžné otázky Soudnímu dvoru.

5. Výklad základních práv zaručených Listinou: vysvětlení

K určení ochrany poskytované základními právy v Listině je užitečné konzultovat oficiální vysvětlení k Listině.

V souladu s čl. 52 odst. 7 Listiny „soudy Unie a členských států náležitě přihlížejí k vysvětlením vypracovaným jako pomůcka pro výklad této listiny“.

Vysvětlení zejména u každého ze základních práv Listiny uvádějí zdroj(e) inspirace: například EÚLP, Evropská sociální charta, ústavní tradice členských států atd.

Tento údaj má obzvláštní význam, jelikož hlava VII Listiny stanoví konkrétní pravidla pro výklad v závislosti na zdroji inspirace dotyčného základního práva. Existují zejména odlišná pravidla pro výklad ustanovení Listiny, jež odpovídají základním právům zakotveným v EÚLP, a ustanovení Listiny uznávajících základní práva vyplývající z ústavních tradic členských států (viz čl. 52 odst. 3 a čl. 52 odst. 4 a odpovídající vysvětlení).

5.1 Práva v Listině odpovídající právům zaručeným EÚLP

Čl. 52 odst. 3 Listiny stanoví: „Pokud tato listina obsahuje práva odpovídající právům zaručeným [Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod], jsou smysl a rozsah těchto práv stejné jako ty, které jim přikládá uvedená úmluva. Toto ustanovení nebrání tomu, aby právo Unie poskytovalo širší ochranu.“

Jinými slovy, EÚLP představuje určitý minimální *standard* ochrany, pokud se týče „odpovídajících práv“. V souladu s tím všechny akty EU, jakož i vnitrostátní právní úpravy, které právo Unie provádějí, musí zajišťovat úroveň ochrany odpovídajících práv v souladu s EÚLP. V případě pochybností existují důvody pro předložení předběžné otázky (týkající se platnosti nebo výkladu příslušných ustanovení práva Unie, v závislosti na okolnostech).

Oficiální vysvětlení čl. 52 odst. 3 poskytuje určitou pomoc při určení odpovídajících práv. Obsahuje dva seznamy, jeden vypočítává články Listiny „jejichž smysl i rozsah je stejný jako u odpovídajících článků EÚLP“ a druhý články, „které mají stejný smysl jako odpovídající články EÚLP, ale které mají širší rozsah“.

Tyto dva seznamy nejsou vyčerpávající: Odrážejí současný stav vývoje práva a jsou otevřené „budoucímu vývoji práva, právních předpisů a Smluv“. Lze ovšem určit i některá další odpovídající práva.

Například ve vysvětlení k čl. 49 odst. 1 Listiny se uvádí, že toto ustanovení odpovídá čl. 7 odst. 1 EÚLP, s výjimkou zásady retroaktivity pozdějšího zákona, který stanoví mírnější trestní postih, což lze nalézt v poslední části ustanovení Listiny. Evropský soud pro lidská práva ve svém rozhodnutí z roku 2009 ve věci *Scoppola v. Itálie* (č. 2), s odvoláním na čl. 49 odst. 1 Listiny, vyložil čl. 7 odst. 1 EÚLP tak, že obsahuje také zásadu retroaktivity vnitrostátního práva, jež stanoví mírnější trestní postih.

Některé další užitečné informace poskytuje vysvětlení týkající se čl. 52 odst. 3 Listiny:

rozsah a smysl odpovídajících práv musí být určen s přihlédnutím ke znění EÚLP a jejích protokolů, jak jsou vykládány Evropským soudem pro lidská práva; pokud odpovídající práva v EÚLP obsahují omezení, musí být tato omezení respektována také při výkladu Listiny;

podobně, pokud pro práva v EÚLP žádná omezení neexistují, nemohou být žádná omezení těchto práv ani podle Listiny.

5.2 Úloha společných ústavních tradic

Čl. 52 odst. 4 Listiny stanoví:

„Pokud tato listina uznává základní práva, která vyplývají z ústavních tradic společných členským státům, musí být tato práva vykládána v souladu s těmito tradicemi.“

Odpovídající vysvětlení poukazuje na to, že „pravidlo výkladu obsažené v odstavci 4 je založeno na znění čl. 6 odst. 3 Smlouvy o Evropské unii a bere řádně v úvahu přístup ke společným ústavním tradicím, který zvolil Soudní dvůr (například rozsudek ze dne 13. prosince 1979 ve věci 44/79 *Hauer*, Sb. rozh. 1979, s. 3727; rozsudek ze dne 18. května 1982 ve věci 155/79, *AM&S*, Sb. rozh. 1982, s. 1575). Podle tohoto pravidla, spíše než zvolením postupu „nejnižšího společného jmenovatele“, by se měla dotčená práva Listiny vykládat způsobem, který nabízí vysoký standard ochrany, dostatečný pro právo Unie a v souladu se společnými ústavními tradicemi.

Na rozdíl od vysvětlení k čl. 52 odst. 3 neuvádí vysvětlení k čl. 52 odst. 4 seznam základních práv v Listině, jež vyplývají z ústavních tradic členských států.

Určité vodítko v tomto ohledu poskytují vysvětlení podstatných ustanovení Listiny. Ve vysvětlení k článku 20 „Rovnost před zákonem“ se například uvádí:

Tento článek odpovídá obecné právní zásadě, která je obsažena ve všech evropských ústavách a která byla rovněž uznána Soudním dvorem jako základní zásada práva Společenství (rozsudek ze dne 13. listopadu 1984 ve věci 283/83 *Racke*, Sb. rozh. 1984, s. 3791, rozsudek ze dne 17. dubna 1997 ve věci 15 /95 *EARL*, Sb. rozh. 1997, s. I–1961 a rozsudek ze dne 13. dubna 2000 ve věci *Karlsson*, Sb. rozh. 2000, s. 2737).“

Bylo by možno argumentovat tím, že působnost článku 52 odst. 4 zahrnuje více ustanovení než ta, která podle vysvětlení k nim odrážejí ústavní tradice členských států. Zvlášť užitečné je nahlédnout do judikatury týkající se obecných zásad práva Unie (viz [část I, oddíl 2.3](#)), jelikož Soudní dvůr při určení a vytváření těchto zásad vycházel z ústavních ustanovení členských států.

Účinky pravidla výkladu stanoveného v čl. 52 odst. 4 Listiny nejsou příliš jasné. Soudní dvůr až dosud nevynesl žádné rozsudky, které by je vyjasnily. Jasné je však to, že zde neexistuje pravidlo maximální ochrany: nejsou známky toho, že rozsah ochrany vyplývající z Listiny automaticky odpovídá rozsahu ochrany ústavy členského státu nabízející nejrozsáhlejší ochranu. Namísto toho se má za to, že „výklad těchto základních práv musí být zajištěn v rámci struktury a cílů Unie“ (**Posudek 2/13**, bod 170). Tato struktura zahrnuje respektování ústavních tradic členských států.

6. Kdy lze základní práva Listiny omezit

Čl. 52 odst. 1 Listiny stanoví podmínky, jimiž se řídí přípustnost omezení základních práv Listiny. „Každé omezení výkonu práv a svobod uznaných touto listinou musí být stanoveno zákonem a respektovat podstatu těchto práv a svobod. Při dodržení zásady proporcionality mohou být omezení zavedena pouze tehdy, pokud jsou nezbytná a pokud skutečně odpovídají cílům obecného zájmu, které uznává Unie, nebo potřebě ochrany práv a svobod druhého.“

I když to v čl. 52 odst. 1 Listiny není uvedeno, určitá základní práva nesmějí být nijak omezena. Jelikož EÚLP působí jako minimální standard ochrany, na základě čl. 52 odst. 3 Listiny (viz **oddíl 5.1**) základní práva, která jsou podle EÚLP charakterizována jako práva absolutní (např. právo na život nebo zákaz mučení, nelidského či ponižujícího zacházení) nelze omezit ani podle Listiny.

K ověření přípustnosti omezení některého ze základních práv stanovených v Listině je nutné si položit následující otázky:

Lze předmětné základní právo omezit?

Pokud ano, respektuje omezení podstatu tohoto základního práva?

Pokud ano, skutečně splňuje cíle obecného zájmu, který uznává Evropská unie? Alternativně, slouží účelu ochrany práv nebo svobod druhého?

Pokud ano, je toto omezení přiměřené? (To znamená, že omezení musí být přiměřené sledovanému cíli.)

Pokud ano, je toto omezení nezbytné? (To znamená, že omezení musí dosáhnout sledovaný cíl, aniž by způsobilo větší zásah do dotyčného základního práva, než je nutné.)

Některé užitečné pokyny ohledně způsobu, jakým by se toto posouzení mělo provádět, poskytuje příloha IV „

Pokyny k metodickým krokům pro ověření slučitelnosti přípravných orgánů Rady v oblasti základních práv“, které vypracovala Rada Evropské unie v roce 2014.

Pokud jde o judikaturu Soudního dvora, **věc C-92/09 Volker und Markus Schecke** poskytuje jasnou ilustraci *testu* stanoveného v čl. 52 odst. 1 v praxi.

7. Více o účincích Listiny na vnitrostátní úrovni

Je-li vnitrostátní opatření v rozporu s Listinou, měl by vnitrostátní soud nejprve prověřit, zda předmětné vnitrostátní opatření lze vykládat v souladu s Listinou (I). Pokud se ukáže, že to není možné, měl by poté vnitrostátní soud zvážit, zda příslušné ustanovení Listiny EU splňuje požadavky na přímý účinek (II).

Nakonec může osoba, která tvrdí, že došlo k porušení základního práva, podat na dotyčný členský stát žalobu o náhradu škody (III). Konkrétní podmínky a omezení tří výše uvedených způsobů poskytnutí ochrany, jakož i logické pořadí, ve kterém by měly být uplatněny, dobře ilustruje rozsudek ve **věci C-441/14 Dansk Industri (DI)**.

I – Výklad vnitrostátního práva v souladu s právem Unie

Při řešení sporů by vnitrostátní soudy měly brát v úvahu veškerá pravidla ve vnitrostátních právních předpisech a používat způsoby výkladu, jež tato pravidla uznávají. Příslušnou **vnitrostátní úpravu by měly pokud možno vykládat s ohledem na** znění a účel ustanovení EU, která jsou pro danou věc relevantní.

Například ve **věci C-149/10 Chatzi** řecký soud požádal Soudní dvůr, aby vyjasnil smysl čl. 2 odst. 2 rámcové dohody o rodičovské dovolené (stanovené ve směrnici 96/34/ES) s ohledem na článek 24 Listiny (práva dítěte). Soud, který žádost podal, vyjádřil pochybnost ohledně slučitelnosti vnitrostátního předpisu provádějícího dohodu s Listinou v rozsahu, v němž poskytuje matkám dvojčat jedinou rodičovskou dovolenou.

Soudní dvůr rozhodl, že vnitrostátní opatření **není v rozporu** s článkem 24 Listiny. Zdůraznil však, že k zajištění dodržení **zásady rovnosti před zákonem**, stanovené článkem 20 Listiny, musí členské státy přijmout nezbytná opatření, jež zohlední zvláštní situaci rodičů dvojčat. Jejich situace je zajiště odlišná od situace rodičů s jediným dítětem a situace rodičů dětí, mezi nimiž je jen malý věkový odstup (kteří proto mohou využít dvou odlišných období rodičovské dovolené).

Soudní dvůr tudíž zodpověděl otázku řeckého soudu takto: „[Rámcová dohoda] ve světle zásady rovného zacházení... ukládá vnitrostátnímu zákonodárci povinnost zavést režim rodičovské dovolené, který rodičům dvojčat zajistí v závislosti na situaci existující v dotyčném členském státě zacházení, které bude řádně zohledňovat jejich zvláštní potřeby. Je věcí vnitrostátního soudu, aby ověřil, zda vnitrostátní právní úprava tento požadavek splňuje, a případně poskytl v co největším možném rozsahu výklad této vnitrostátní právní úpravy, který bude v souladu s právem Unie.“

II – Přímý účinek základních práv Listiny a nepoužití odporujících ustanovení vnitrostátního práva

Podle ustálené judikatury Soudního dvora, jsou-li ustanovení práva Unie jasná, přesná a nepodléhají podmínkám, mohou je právnické a fyzické osoby uplatnit u vnitrostátních soudů, aby dosáhly nepoužití odporujících ustanovení vnitrostátního práva. Toto je známo jako přímý účinek práva Unie. Přímý účinek může být vertikální nebo horizontální v závislosti na tom, zda je uplatněn v rámci řízení mezi fyzickou nebo právnickou osobou a členským státem (vertikální přímý účinek), nebo ve sporech mezi soukromými stranami (horizontální přímý účinek).

Stojí za zmínku, že pro účely vertikálního přímého účinku podpořil Soudní dvůr široký výklad pojmu „stát“, který zahrnuje moc zákonodárnou, výkonnou a soudní a veškeré ústřední a místní veřejné orgány. Zahrnuje také „útvary, který byl bez ohledu na svou právní formu pověřen na základě aktu orgánu veřejné správy výkonem služby ve veřejném zájmu pod kontrolou posledně uvedeného orgánu a který k tomu disponuje výjimečnými pravomocemi ve srovnání s těmi, které vyplývají z pravidel použitelných na vztahy mezi jednotlivci“ (viz například **věc C-282/10 Dominguez**).

Ve **věci C-176/12 Association de médiation sociale (AMS)** Soudní dvůr stanovil, že Listina může mít horizontální přímý účinek za určitých okolností. Dospěl k závěru, že zásada zákazu diskriminace na základě věku zakotvená v čl. 21 odst. 1 Listiny má horizontální přímý účinek a lze ji přímo uplatnit za účelem nepoužití odporujících vnitrostátní úpravy, protože „stačí sama o sobě k tomu, aby bylo jednotlivcům přiznáno subjektivní právo uplatnitelné jako takové“.

Z rozsudku ve věci **AMS** lze vyvodit tato vodítka:

rozpor mezi vnitrostátním právem a Listinou vede k nepoužití vnitrostátního práva v případech, že dotyčné ustanovení Listiny stačí samo sobě k tomu, aby bylo přiznáno subjektivní právo, které lze uplatnit jako takové (to jest, aniž by byla nutná prováděcí opatření na úrovni EU nebo na vnitrostátní úrovni), za takových okolností se lze přímého účinku ustanovení Listiny dovolávat nejen ve vertikálních, ale i v horizontálních řízeních (jak tomu bylo ve věci **AMS**), čl. 21 odst. 1 Listiny splňuje požadavky na přímý účinek, přinejmenším pokud jde o zákaz diskriminace na základě věku. Totéž pravděpodobně platí pro zákaz diskriminace z jiných důvodů uvedených v tomto ustanovení,

článek 27 Listiny o právech pracovníka na informování a na projednávání v podniku přímý účinek nemá: Soudní dvůr to ve věci **AMS** vyloučil, pokud projednáváná věc zahrnuje odlišné ustanovení Listiny, mohlo by mít smysl požádat Soudní dvůr, aby stanovil, zda vyhovuje *zkoušce AMS* (ačkoli vnitrostátní soudy, které vynášejí rozsudky, jež nejsou konečné, nejsou povinny předkládat předběžné otázky).

III – Žaloba o náhradu škody proti členskému státu za porušení práva Unie

Pokud se ukáže, že výklad vnitrostátního práva v souladu s Listinou není možný a neexistuje přímý účinek, může oběť porušení základního práva Unie podat podat žalobu o náhradu škody proti dotyčnému členskému státu za porušení práva Unie.

Žaloba o náhradu škody musí být podána u příslušného vnitrostátního soudu na základě vnitrostátních procesních pravidel vztahujících se na podobné žaloby, avšak podmínky, jež musí být splněny, jsou stanoveny právem Unie jednotně; vnitrostátní procesní pravidla kromě toho musí být v souladu s právem

na účinnou soudní ochranu, jak je stanoveno v článku 47 Listiny, a se zásadou rovnocennosti a zásadou efektivity, které vypracoval Soudní dvůr. V případě pochybnosti ohledně slučitelnosti vnitrostátních pravidel s výše uvedenými parametry práva EU, mohl by vnitrostátní soud předložit Soudnímu dvoru předběžnou otázku (viz v tomto ohledu předběžnou otázku ve věci [C-279/09 DEB](#)).

Poslední aktualizace: 25/11/2020

Tyto stránky spravuje Evropská komise. Informace na této stránce nemusí nezbytně vyjadřovat oficiální stanovisko Evropské komise. Komise neodpovídá ani neručí za informace nebo údaje, které tento dokument obsahuje či na které odkazuje. Pokud jde o předpisy v oblasti autorských práv pro webové stránky EU, viz právní upozornění.